

РЕФІНАНСУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ: НЕОБХІДНІСТЬ ЧИ ЗЛОВЖИВАННЯ

В умовах дефіциту грошових коштів на ринку, а також масового відтоку депозитів, рефінансування НБУ стало одним з небагатьох джерел ліквідності для українських банківських установ.

Рефінансування (від англ. *refinancing*) – погашення позикового капіталу за допомогою отримання нових позик. Шляхом рефінансування центральний банк діє як «кредитор останньої інстанції» – негайно надає додаткові кошти на кредитній основі тим банкам, котрі їх найбільше потребують. Для комерційних банків рефінансування в центральному банку – це маргінальний спосіб регулювання рівня ліквідності. Важливим є те, що центральний банк має право, а не зобов'язання рефінансувати комерційні банки (тобто отримання кредитів від НБУ – привілей, та ніяк не обов'язкова умова). Рефінансування запобігає виникненню ефекту «доміно» - поширення кризи від тих комерційних банків, що тимчасово зазнають нестачу ліквідності на «здорові» банки, а також підтримує довіру населення до надійності банківської системи в цілому.

Механізм рефінансування банківських установ в Україні пройшов довгий і складний шлях формування: від адресного рефінансування банків за рішенням органів державної влади, що, в свою чергу, провокувало неповернення великої частини наданих коштів, до застосування інструментів і механізмів рефінансування, загальноприйнятих в міжнародній банківській практиці. Сьогодні, згідно зі статтею 25 Закону України «Про Національний банк України», одним із основних економічних заходів і методів грошово-кредитної політики є регулювання обсягу грошової маси, зокрема, через рефінансування комерційних банків. Відповідно до статті 42 Закону України «Про Національний банк України» НБУ надає кредити комерційним банкам для підтримки ліквідності за ставкою не нижче ставки рефінансування та в порядку, визначеному Національним банком. Види та порядок надання кредитів Національним банком України комерційним банкам визначено у Положенні про регулювання НБУ ліквідності банків України шляхом рефінансування, депозитних та інших операцій, затвердженому постановою Правління Національного банку України від 30.04.2009 № 259. Згідно з цим Положенням, для ефективного регулювання ліквідності банків, Національний банк України, враховуючи поточну ситуацію на грошово-кредитному ринку застосовує, зокрема, такі інструменти:

– операції з рефінансування (постійно діюча лінія рефінансування для надання банкам кредитів овернайт, кредити рефінансування);

– операції репо (операції прямого репо, операції зворотного репо);

– операції з власними борговими зобов'язаннями (деPOSITNІ сертифікати овернайт та до 90 днів);

– операції з державними облігаціями України. Слід зазначити, що доступ до рефінансування пріоритетний для великих банків першої групи.

В Україні наприкінці минулого року банкіри зазнали серйозних проблем – неплатежі по кредитах посилились тривалим відтоком ресурсів (у 2014 році відтік депозитів з банків України склав понад 50 мільярдів у гривнях та близько 9 мільярдів у доларах, що становить майже третину депозитів фізичних осіб), а сумарний результат банківської діяльності охарактеризувався збитком у розмірі 22,4 млрд. грн.

З метою гарантування безпечного функціонування банківської системи, зокрема запобігання паніки серед вкладників, НБУ надав кредити рефінансування тим комерційним банкам, які потребували фінансової підтримки – у 2014 році рефінансування НБУ склало 36,5 млрд. грн., що становить третину від сукупних банківських втрат (таблиця 1).

Таблиця 1

Сума рефінансування НБУ найбільших комерційних банків України у 2014 році

№пп	Комерційний банк	Сума рефінансування, млрд. грн.	Відтік вкладів, млрд. грн.	Сума рефінансування на кожну гривню відтоку депозитів фізичних осіб грн.
1	Укргазбанк	4,720	1,713	2,76
2	Ощадбанк	10,159	6,332	1,60
3	Хрещатик	0,874	0,632	1,38
4	Финанси і Кредит	1,650	1,685	0,98
5	Альфа-Банк	3,055	3,361	0,91
6	Промінвестбанк	2,490	3,604	0,69
7	Дельта Банк	8,507	12,801	0,66
8	Укресимбанк	2,230	4,554	0,49
9	ПриватБанк	24,116	63,24	0,38
10	ПУМБ	1,557	4,536	0,34

З таблиці 1 видно, що найбільші комерційні банки, які мають суттєвий вплив на грошовий ринок і які, відповідно, зазнали найбільшого відтоку вкладів отримали рефінансування в набагато менших обсягах, ніж реальні втрати вкладів. Так, ПАТ КБ «ПриватБанк» отримав від держави компенсацію у розмірі 38 копійок з кожної гривні відтоку вкладів, а ПАТ КБ «Перший український міжнародний банк» - лише 34 копійки. Таким чином, вказані банки змушені були компенсувати нестачу вкладів у пасивах за рахунок власних коштів або коштів акціонерів, або ж шляхом згортання кредитних програм. Щодо державних банків, то ПАТ КБ «Укргазбанк» отримав рефінансування авансом – майже

3 гривні на гривню відтоку, а Ощадбанку НБУ компенсував у 1,6 рази більше, ніж забрали вкладники. Складається враження, що НБУ підтримує не лише грошово-кредитний ринок України, а й державні банки. Крім цього, проблемою діючого механізму рефінансування залишається недостатній контроль за цільовим використанням кредитів.

Рудакевич Марія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЕКОНОМІЧНА ЕТИКА В КОНТЕКСТІ ПАРАДИГМИ СОЦІАЛЬНОЇ ЕТИКИ Й МОРАЛІ

Докорінна трансформація українського суспільства в умовах системної кризи владних інституцій потребує пошуку оригінальних і дієвих інструментів впливу на соціальні відносини, у т.ч. економічні. Досвід розвинених демократичних держав світу виявив позитивну роль універсальних цінностей сучасної цивілізації, що покладені в основу суспільного життя: права людини, демократія, правова держава, ринкова економіка, громадянське суспільство тощо. Ці цінності формалізовані в українській політичній і правовій системах. Певною мірою вони освоюються суспільством та владою, однак очікуваних позитивних результатів поки що не має. Основною причиною їх недієвості, на нашу думку, є нехтування етичним виміром суспільного життя. У суспільстві та владі відсутня належна увага до морально-етичних засад суспільного життя. Навіть завдання боротьби з корупцією належним чином не пов'язується з етикою і мораллю.

1. *Етика* як наука про індивідуальну мораль (особистості як суб'єкта моральних дій), а також *соціальна етика*, предметом якої є теоретичне осмислення *етосу* – стилю й способу облаштування суспільного життя (системи суспільних, інституційних, групових відносин) – ігнорується, або ж у кращому випадку декларується.

Зарубіжний досвід країн розвинутої демократії другої половини ХХ ст. переконливо довів, що морально-етичні причини суспільної кризи криються не стільки в моральній неадекватності тих, хто управляє державою, скільки в стані загального морального порядку в суспільстві та системі його інституцій. Соціальна етика інтегрує набутки традиційної індивідуальної етики в етику інституту, головний сенс якого полягає в обмеженні простору свободи особистості задля зміцнення її гарантій.

2. Найбільш суттєва роль в утвердженні морального рамкового соціального порядку належить *політичній* та *економічній етиці*, які взаємно пов'язані. Саме ці складові *соціальної*